

GORENJEC

Političen in gospodarski list.

Stane za Kranj z dostavljanjem na dom 4 K, po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K, za Nemčijo 4 marke, za Ameriko 2 dolarja. Posamezne številke po 10 vin. — Na naročbe brez naročnine se ne ozira. — Uredništvo in upravnništvo je v hiši šte. 173. — Izdajatelj: Tiskovno društvo v Kranju. — Odgovorni urednik: Lavoslav Novak. — Rokopisi naj se ne pošiljajo prepozno.

**Izhaja vsak petek
: ob petih zvečer :**

Inserati se računajo za celo stran 50 K, za pol strani 30 K, za četrt strani 20 K. Inserati se plačujejo naprej. Za manjša oznanila se plačuje petit-vrsto 10 vin., če se tiska enkrat, za večkrat znaten popust. Upravnistvu naj se blagovolijo pošiljati naročnina, reklamacije, oznanila, splošni vse upravne zadeve, uredništvo pa dopisi in novice. — Dopisi naj se izvolijo frankirati. — Rokopisi se ne vračajo.

Svetovna vojna.

Italija.

Kako je bila napovedana vojna?

Dunaj, 23. maja. (Kor. urad.) Tekst vojne napovedi, ki jo je izročil kraljevi italijanski poslanik c. in kr. ministru c. in kr. hiše in zunanjih zadev, ima sledeče besedilo:

Dunaj, 23. maja. Ustrezajoč ukazom Nj. Veličanstva kralja, Svojega vzvišenega vladarja, si dovoljuje kraljevi italijanski veleposlanik izročati Vaši ekscelenci gospodu avstro-ogrskega ministru zunanjih zadev sledeče sporočilo:

Dne 4. maja so se sporočili c. in kr. vladi važni razlogi, iz katerih proglašajo Italija, zaupajoč v svoje dobro pravo, da je njena zavezniška pogodba z Avstro-Ogrsko, ki jo je c. in kr. vlada prekršila, ničeva in odslej naprej brez učinka ter da je v tem pogledu zopet dosegla prostost svojega delovanja. Trdno odločena, skrbeti z vsemi sredstvi, s katerimi razpolaga, za varstvo italijanskih pravic in interesov, se ne more odtegniti kraljeva vlada svoji dolžnosti, storiti proti vsakemu sedanjemu ali bodočemu ogrožanju v svrhu izpolnitve narodnih aspiracij one korake, ki jih zahtevajo dogodki. Njegovo Veličanstvo kralj izjavlja, da se smatra od jutri naprej v vojnem stanju z Avstro-Ogrsko.

Podpisani ima čast, Njegovi ekscelenci gospodu zunanjemu ministru obenem sporočiti, da se bodo še danes c. in kr. veleposlaniku v Rimu dale na razpolago potne listine in da bi bil Njegovi ekscelenci hvalen, če bi se njemu dostavile njegove listine.

Podpisan:

Avarna.

Cesar svojim narodom!

Njega c. in kr. Apostolsko Veličanstvo je najmilostljiveje blagovolilo izdati sledeči Najvišji rokopis in manifest:

Kralj italijanski Mi je napovedal vojno.

Zvestobo je prelomila kraljevina italijanska svojima zaveznikoma kakor zgodovina ne pozna enakega.

Več nego trideset let je trajala zveza, v kateri je mogla Italija množiti svojo teritorialno posest in se razcvitati, kakor nikdar ni slutila, tedaj nas je Italija zapustila v uri nevarnosti in je z razvitimi zastavami prešla v tabor naših sovražnikov.

Mi nismo ogrožali Italije, nismo kratili njenega ugleda, nismo se dotaknili njene časti in njenih interesov; vedno smo zvesto izpolnjevali Svoje zavezniške dolžnosti in smo ji nudili Svojo zaščito, ko je šla na bojišče.

Storili smo še več: Ko je začela Italija s svojim pohlepnim očesom gledati čez naše meje, smo bili odločeni za velike in bridke žrtve, za žrtve, ki so posebno bolele Naše očetovsko srce, samo da ohranimo zavezniško razmerje in mir.

Toda pohlepnost Italije, ki je mislila, da je treba izkoristiti trenutek, se ni dala potolažiti.

In tako se mora izpolniti usoda.

Mogočnemu sovražniku na severu so se Moje armade zmagoslavno upirale v deset-mesečni gigantični borbi in v najzvestejšem sobojevništvu z vojskami Mojega presvetlega zaveznika.

Novi zavratni sovražnik na jugu jim ni nov nasprotnik.

Veliki spomini na Novaro, Mortaro, Custo in Vis, ki so ponos Moje mladosti, in duh Radeckega, nadvojvode Albrehta in Teggthoffa, ki še živi v Moji vojni moči na kopnem in na morju, so mi poroki za to, da bomo tudi proti jugu uspešno branili meje monarhije.

Pozdravljam Moje v boju izkušene zmagonosne čete. Zaupam njim in njihovim voditeljem! Zaupam Svojim narodom, kojih brezprimerni požrtvovalnosti gre Moja najiskrenejša očetovska zahvala.

Vsegamogočnega pa prosim, da blagoslovi Naše zastave in vzame Našo pravično stvar v svoje milostno varstvo.

Na Dunaju, dne 23. maja 1915.

Franc Jožef s. r.

Stürgkh s. r.

Avstrija — Italija.

Italija se je zavezala dne 25. aprila, ko je sklenila zvezo s trojnim sporazumom, da bode tekem enega meseca napadla Avstrijo. Prelomivši zvestobo dosedanjih zaveznic Avstriji, je italijanski poslanik Avarna dne 23. maja našemu zunanjemu ministru napovedal vojno. Zanimivo je to, da Italija v ultimatumu izjavlja kot vzrok vojno napovedati to okoliščino, da je Avstrija Srbiji napovedala vojno. V resnici je pa Srbija zaradi italijanske vojne napovedi postala ogorčena in Italiji nasprotna. Tudi Srbiji so se zdele italijanske zahteve prenapete, kajti da bi dalmatinski Srbi prišli pod Italijo in da bi Italija imela vso oblast v Adriji, to je napravilo, da se je na Srbskem veter naenkrat zasukal. Tisti trenutek, ko so Italijani izjavljali, da se potegujejo za Srbijo, je pa Srbija izjavila, da teh novih zaščitnikov ne mara, in da bo izvajala posledice radi italijanskih prenapetih zahtev.

V Italiji so bili še zadnji čas po mestih izgredi proti vojni. Vpoklicani rezervisti so šli v sprevodu s socijalnimi demokrati in na glas zaničevali vlado. Po delavskem obhodu je bilo med pouličnimi boji oddanih proti „Ljudskemu domu“ v Rimu okoli 400 streliv. Demonstranti so kot odgovor na to zažgali veliko vojaško skladišče na dirkališču v Bresciji. Vlada je pozaprla vse delavske voditelje, uvedla je po ceii Italiji za pisma strogo cenzuro in pomilostila prejšnje politične zločince. Razdelila je med italijanskimi vojaki list z molitvijo za zmago italijanskega orožja. Izgnala je iz Italije tudi vse Srbe in Hrvate.

V Italiji je bilo pač nekaj časa mnogo ljudij vojni nasprotnih. V prvi vrsti so bili za nevtralnost socijalisti, sicer ne iz gole miroljubnosti, temveč zato, ker so vedeli, da se z vojno ne dosežajo njihovi glavni nameni. Nekaj mož je pa trezno pretehtalo dobiček, ki ga Italija dobi lahko brez vojne, in so svetovali mir. Noben narod se pa ne da tako voditi od javnega mnenja, kakor italijanski. Kričavi iredentisti in od Francije kupljeni agenti so dvignili množico k demonstra-

cijam po mestih in naenkrat je vzklopela vsa italijanska kri. Giolitti je pobegnil in nazadnje se je tudi on vdal, ko je videl, da so ga zapustili njegovi pristaši, ki so hoteli mirnim potom razširiti meje Italije. Zmagalo je mnenje, da mora biti Avstrija zadavljena na Adriji. S tem pa še ni rečeno, da bi bila vojna stranka kar gladko prišla na površje. Socijalni demokrati so delali manifestacije za nevtralnost, dokler niso nekaj njihovih voditeljev pozaprl. V Veroni, Bergamu in Monzi je prišlo do velikih izgredov vpoklicanih rezervistov. V Bergamu se je spuntalo 600 rezervistov, ki niso hoteli iti v vojašnico. V Monzi so se rezervisti s psovkami na vlado pridružili obhodu delavcev proti vojni.

Med Avstrijo in Italijo je že pokalo meseca januarja. Dne 14. januarja je Italija od Avstrije zahtevala Trident in Trst. Sonnino je to naznanil nemškemu zastopniku knezu Bülowu. Bülow je odgovoril, da pač utegne Avstrija odstopiti Trident, da bi pa rajši začela vojno, kakor prepustila Trst. Dne 22. februarja se je Italija pritožila, da hoče Avstrija vso zadevo le zavleči. Sonnino je zahteval, da naj se vse odstopitve precej izvrše, Burian je pa izjavil, da tega predloga ne more sprejeti. Dne 20. marca je Bülow naznanil Italiji, da Nemčija prevzame garancijo glede odstopa dežel Italiji, da se bo pa ta odstop izvršil takoj po sklenjenem miru. Dne 27. marca je Burian v imenu Avstrije podal sledeče obveznosti: Italija naj ohrani dobrohotno nevtralnost v političnem in gospodarskem ozirju ves čas vojne in dobi za to južno Tirolsko. Avstrija pa ohrani prosto roko na Balkanu in glede Albanije bi se pozneje dogovorili. Dne 8. aprila je Sonnino naznanil Avstriji znane pretirane zahteve, da naj namreč Italija ne dobi samo južne Tirolske, kakor je spadala l. 1811 k italijanskemu kraljestvu, katero so ustanovili Francozi, ampak da naj dobi tudi lep kos slovenskih dežel, Goriško in Istro. Razun tega bi se morala Avstrija odpovedati vsem interesom v Albaniji in na Balkanu. Dne 4. maja je vojvoda Avarna izročil na Dunaju ministru Burianu listino, s katero je Italija odpovedala zvezno pogodbo.

Kot glavni vzrok za prelom pogodbe se navaja v tej listini to, da je Avstrija napovedala vojno Srbiji, ne da bi bila Italijo poprej vprašala ali poslušala njene nasvete glede zmrnosti nastopa.

V resnici je pa Italijo preslepil pohlep po deželah in se ni bala prelomiti zveze, ki jo je po pogodbi vezala do l. 1920., pasti zaveznici z vojsko v hrbet ter tako izvršiti izdajstvo, kakršnih malo našteva zgodovina. Ko je vojno napovedala, je bila njena armada že pripravljena za boj.

V nedeljo zvečer o polnoči se je začelo vojno stanje med Avstrijo in Italijo. Precej drugi dan so se pričeli boji na tirolski in primorski meji. Italijanska konjenica se je prikazala na meji pri Strassoldu. Avstrijska mornarica je pa precej od 23. na 24. maj pričela delovanje na italijanskem obrežju med Benetkami in Barlettom in je na mnogih krajih z vspehom obstreljevala vojaško važne predmete. Ob jednom so naši zrakoplovi vrgli bombe na lopo za balone v Chiaravalle, na vojaške naprave v Jakinu in na arzenal v Benetkah, kar je povzročilo požare.

Mejo proti Švici so Italijani dobro zastražili, da preprečijo begunom nadaljno uhajanje. Organiziranje italijanskih prostovoljcev pod poveljstvom Beppina Garibaldija vlada ni potrdila.

Za glavnega poveljnika italijanske vojske je imenovan vojvoda Emanuel Filibert Aosta.

Avstrija se je že štirikrat bojevala z Italijo, pa jo je še vselej zmagala. Naš cesar, ko so mu razložili načrte za boje, je izrazil upanje, da bode tudi zdaj Italija premagana.

Italijanski državni poslanec dr. Bugatto je pa objavil v listu „Ecco del Litorale“ članek z naslovom: „Italija končuje italijansko čast“. V tem članku pravi: „Italijani v Avstriji obžalujemo in preklinjamo postopanje Italije. Pred sodnim stolom zgodovine bomo mi prvi in najhujši tožitelji. Zakrijmo svoj obraz sramu zaradi velike krivde, ki ni naša krivda. Ali bolest, ki nas napolnjuje, naj nas ne upogne. Naša vest je čista. Sram nas je in boli nas srce, to pa čutijo vsi Italijani, ki so prosti verig prostozidarske Italije.“

Za koliko se je prodala Italija? Dne 23. aprila so imeli zastopniki trojnega sporazuma z zastopnikom Italije v Londonu dogovor o tem, koliko naj bi Italija dobila za plačilo, če izstopi iz dosedanje zveze in če premaga Avstrijo. Po pogodbi se je določilo nastopno: Italija dobi: 1. Južno Tirolsko do Brennerja. 2. Svobodo postopanja v Jadranskem morju. 3. Trst, Istro in Dalmacijo do Neretve. 4. Pripozna se ji posest Valone in pravice v južni Albaniji. 5. Deležna postane pri pridobitvah v Turčiji v isti meri, kakor druge velesile trosporazuma. 6. Izpremene se njej na korist na vzhodu in zahodu meje Libije. 7. Dovolijo se ji med vojno gospodarske ugodnosti (da bo lahko dobivala živila, strelivo in denar s pomočjo Anglije).

Napad naših ladij na italijansko obal.

Dne 24. maja pred solničnim vzhodom, torej natančno 12 ur po napovedi vojne s strani Italije, je izvršilo avstrijsko brodovje istočasno celo vrsto uspešnih akcij ob vzhodni obali Italije od Benetk do Barlette.

(Barletta leži na vzhodni obali Spodnje Italije v Apuliji. Oddaljenost Benetk od Barlette znaša v zračni črti 550 kilometrov.)

V Benetkah je neki mornariški letalec vrgel 14 bomb, v arzenalu povzročil požar, močno poškodoval enega rušilca, ter obmetaval postajo, zaloge olja in hangarje na Lidu.

V zelo ozki kanal Porto Corsini je vdrl rušilec „Scharfschütze“ tako daleč, da je stal nenadoma neposredno pred polno zasedenim strelskim jarkom. Od popolnoma presenečene posadke je bil velik del ustreljen, nakar so še tri velike zakrite obrežne baterije začele streljati iz 12 centimetrskih topov na križarko „Novaro“ in torpedovko „80“, ki sta stali pred kanalom. Zadnja je bila zadeta v častniško obednico, pri čemer je bil en mož težko ranjen in je dobila luknjo pod vodno črto. „Novara“ je nadaljevala ogenj, da je pomagala rušilcu in torpedovki iz neugodnega položaja, obstreljevala strelski jarek in demolirala neko vojašnico, bila pa je v polno zadeta. Linijski poročnik Peršič in 14 mož mrtvih, 4 moške težko ranjeni, več lahko ranjenih. Toda izgube sovražnika so morda 10–20 krat večje. „Scharfschütze“ je utekel popolnoma nepoškodovan, dočim je odplula torpedovka „80“ z zamašeno razpoko v Pulj.

V Rimini je oklopna križarka „St. Georg“ obstreljevala kolodvor in most.

V Senigaliji je naša ladja „Zrinyi“ razrušila železniški most, vodni stolp, pristaniške naprave, kolodvorsko poslopje in en vlak ter poslopje, vlak in neko hišo v bližini zažgala.

V Jakinu (Anconi) je glavni del našega brodovja obstreljeval vse utrdbе, topničarsko in konjeniško taborišče, ladjedelnice, električno centralo, kolodvor, gazometer, skladišče petroleja, semafor in brezžično postajo ter povzročil s svojimi krogami in netilci velikansko škodo. Dva parnika v pristanišču sta bila potopljena. Novozgrajena ladja v ladjedelnici, ki je bila že skoraj dogotovljena, da jo spuste v morje, je bila razbita. Upirala se je samc ena lahka baterija in nekaj strojnih pušk dvema rušilcema. V edinem modernem fortu Alfredo Savio je stala sicer ob začetku obstreljevanja posadka pri topovih, toda dva naša letalca, ki sta se ob pravem času pojavila, sta posadko z ognjem strojnih pušk tako temeljito prepodila, da se ni več vrnila. Ta dva letalca in še neki tretji letalec so zmetali tudi na hangar za balone v Chiaravallu bolj v notranjosti in na več vojaških objektov 30 bomb.

(Chiaravalle leži v distriktu Ancona, kakih 18 km oddaljeno od tega mesta.)

Zrakoplov „Citta di Ferrara“ je vrgel več bomb brez uspeha proti ladji „Zrinyi“ ter je poskušal napasti brodovje, ko je odplulo, hitro pa je izginil, ko sta pripluli dve naši letali, ki pa sta bili že vse bombe porabili. Isti ali pa neki drugi zrakoplov je zagledalo naše brodovje že pol ure po polnoči na polovici pota Pulj Ancona v protikurzu, in brez dvoma na poti v Pulj. Ko sta dve ladji, ki sta spremljali zrakoplov, pred topovskim ognjem pobegnili, se je zrakoplov tudi takoj okrenil in izginil proti severozapadu, ne da bi bil, kakor se zdi, videl brodovje samo.

Železniški most čez reko Potenzo je naša ladja „Radetzky“ obstreljevala in poškodovala.

Naša ladja „Admiral Spaun“ s 4 rušilci je obstreljevala železniški most čez reko Simarco, kolodvor, sesalko za lokomotive itd. v Campo Marino, demolirala semafor v Tremiti in poškodovala onega v Torre di Mileto.

Naša ladja „Helgoland“ s 3 rušilci je obstreljevala Vienti in Manfredonio ter je naletela pri Barletti na 2 rušilca, katera je začela takoj obstreljevati in preganjati. Eden je ušel, drugega, „Turbino“, pa sta naša rušilca „Csepel“ in „Tatra“ poglata proti Pelgružu (Pelagoza). Zadet od granate v prostor za stroje in kotle je obstal, pričel goreti in se potapljati. Udal se je. „Csepel“, „Tatra“ in „Lika“ so rešili 35 mož posadke, med njimi poveljnika, vežbalnega častnika in strojnega načelnika ter jih vjeli.

Rešilno delo sta motili dve bojni ladji tipa „Vittorio Emanuele“ in neka pomožna križarka, ki sta se približali s severovzhoda na 9000 m. V boju, ki je nato nastal, je bil „Csepel“ neznatno zadet, pri čemer je bil 1 mož ubit, 2 pa lahko ranjena. „Helgoland“ in rušilci so odgovarjali na sovražni ogenj očitno z dobrim uspehom. Najbližja distanca 8000 m. Po kratkem času so se nahajale naše ladje izven strelne distance.

Razven navedenih ni imelo naše brodovje nikakih izgub.

Avstrija — Rusija.

V srednji Galiciji boji trajajo naprej in se napadi vrše z obeh strani. Naše in nemške čete polagoma pridobivajo prostor.

Ruske napade vzhodno od Jaroslava in ob zgornjem Dnjestru so bili odbiti z velikimi izgubami za sovražnika.

Ob reki Prutu je precej mirno. Pri Bojanu, vzhodno od Črnovic, so Rusi poizkusili, da bi prišli čez reko, pa so bili z velikimi izgubami vrženi nazaj. V gorati pokrajini pri Kielcah so se Rusi po trdovratnih bojih, v katerih so naši vjeli 1800 sovražnikov, umaknili v severovzhodni smeri.

Pri Kielcah je število ruskih vjetnikov naraslo pozneje na 30 častnikov in 6300 mož.

Poizkus naših čet, da bi bile pri Bojanu prišle čez Prut in prodrle rusko fronto, se ni posrečil. Pač pa so naši ob Visli po zmagonosnih bojih prišli blizu te reke in je ta fronta takorekoč nadaljevanje bojne črte ob Sanu. Okoli Premišlja se obroč oblegovalcev vedno bolj oži.

Od 2. do 20. maja so naši in Nemci v Galiciji vjeli 194.000 Rusov. Samo od 16. do 20. so vjeli 20.000 Rusov.

Nemčija — Rusija.

Zahodno od Vindave, pri Šavdiniju, je bil boj med nemško in rusko konjenico. En polk rusko-usurske konjeniške brigade je bil uničen. Pri Šavlah in ob reki Dubici so Nemci odbili posamezne ruske ponočne napade. V Podubisju so Nemci vjeli tisoč Rusov. V pokrajini Šavle so pa Nemci napadli severno rusko armado, vjeli 1600 Rusov in dobili sedem strojnih pušk.

V Libavi so Nemci zaplenili 500 vagonov pšenice in veliko zalogo ovsa.

Pred Dardanelami.

Dne 22. maja so Francozi in Angleži pod varstvom ladijskih topov z vso silo napadli turško fronto pri Dardanelah. Boj je bil jako srdit in je trajal devet ur. Turki so izgubili, kakor poročajo iz Carigrada, 43 mrtvih in 420 ranjencev. Nasprotniki so popustili na bojišču 2000 mrtvih. Pri Seddil-Bahru so turške obrežne baterije, ki

so se udeležile boja, napravile sovražniku veliko škode. Ena angleška oklopnica je bila štirikrat zadeta in druga dvakrat. Neko staro turško ladjo je potopil angleški podmorski čoln. Razven dveh mož se je posadka vsa rešila.

Srbija.

Rusija pritiska na Srbijo, da naj prične z ofenzivo proti Avstriji, kakor je njena zavezniška dolžnost. Srbiji se pa nič ne mudi, na nekaj čaka.

Listi poročajo, da je napravil v Srbiji pe-gasti legar tudi med avstrijskimi vjetniki veliko nesrečo in da se je vsled te bolezni njih število za polovico zmanjšalo.

Romunija.

Ruska vlada je še enkrat potrkala na vrata Romunije, da bi jo pripravila do vojne z Avstrijo. Ministrski svet, ki je dne 22. maja razpravljal o tem, je pa odklonil to namero in sklenil, da naj Romunija ostane nevtralna.

Bolgarija.

Bolgarija se pogaja s Turčijo glede na nov vojni položaj. Ruski knez Trubeckoj, ki je došel v Sofijo s posebnim naročilom ruske vlade, ne bo imel uspeha. — Na srbski meji je neka skupina bolgarskih četašev hotela vdreti na srbsko ozemlje, pa so jo obmejne straže prepodile v Bolgarijo.

Grška.

Grška je namenjena nastopiti proti Italiji in opustiti svoje nevtralnno stališče, ako bi Italija nastopila pred Dardanelami.

Švica.

Ker okoli in okoli gori, bo tudi Švica težko brez ognja. Železniški promet na francosko-švicarski meji je moten in več rednih vlakov je ustavljenih. Mobilizacija švicarske armade je v polnem tiru.

Iz Vatikana.

Sv. oče se je odločil, da ostane v Rimu. Njegovo srce obdaja neizmerna bolest, ker vsa njegova prizadevanja za mir niso nič izdala, ampak se vojna le širi. Sv. oče je izdal okrožnico, ki razpravlja o pogajanjih med Avstrijo in Italijo.

Portugalska.

Ministrski predsednik Chagas je vsled ran, katere je dobil pri atentatu, umrl. V Lisaboni je nastala pri vladi zmešnjava dve španski vojni ladji sta prišli v pristanišče.

Kitajska — Japonska.

Kitajsko-japonska pogodba je bila dne 24. maja podpisana.

POLITIČNI PREGLED.

Vrhovni poveljnik naše jugozapadne bramlne sile je dobil oblast politično upravljati Tirolsko, Voralberško, Solnograsko, Štajersko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Istro in Trst. On sme izdajati odredbe in povelja, katerim se mora vsakdo pokoriti kot političnemu deželnemu načelniku. Ta cesarska naredba je stopila v veljavo dne 23. maja.

Poslanika zapustita Rim. Dne 23. maja je Italija pretrgala zvezo tudi z Nemčijo in zato je zahteval poslanik knez Bülow potne listine in odšel z bavarskim poslanikom domov. Odšla sta tudi pruski in bavarski poslanik, ki sta bila pri Vatikanu.

Italijansko ministrstvo. Kralj je privzel v ministrstvo tudi Barzilajja, znanega najhujšega sovražnika Avstrije, ki je že lansko leto ob tem času imel shode v Rimu in kot strastni iredentavec hujskal ljudstvo zoper Avstrijo. Tudi pri drugih prilikah je vedno povdarjal, da je Trst hči skupne rimske matere.

Glas iz italijanskih listov. „Voce del popolo“, ki izhaja v Luganu v Švici, piše: „Boj med Avstrijo in Italijo živo obžalujemo. Naravnost neumljivo nam je, kako more Italija svojim deželam prištevati tudi Dalmacijo, deželo, ki je skoraj popolnoma slovanska, ki leži na oni strani Quarnera in o kateri je že stari pesnik Dante Alighieri rekel, da leži na skrajni meji Italije. Dve tretjini prebivalcev na Goriškem sta slovenski, da še celo tretjina Gorice je slovenska. V Istri imajo Slovani večino, skoro dve petini. Le v Trstu je

močnejša italijanska večina. Tedaj niti zemljepisni, niti narodopisni oziri ne opravičujejo pretiranih italijanskih zahtev.

Časi se izpreminjajo. Dne 21. maja so bile v Rimu velike demonstracije. Rimski župan knez Colonna je ukazal nesti v sprevidu rimsko zastavo, kateri so se pridružile zastave Trsta, Trienta in Dalmacije. V sprevidu je šlo proti Kvirinalu nad sto tisoč ljudi. Na balkonu je stal kralj s kraljico in otroci. Za njimi je kraljev služabnik držal italijansko zastavo. Kralj, v vojaški uniformi, je prijel za zastavo in z močnim glasom zaklical nad zbrano množico: „Eviva Italia!“ Prav na tem balkonu je pred leti, ko je kralj Umberto zasedel prestol, nemški prestolonaslednik Friderik Viljem dvignil malega italijanskega prestolonaslednika, sedanjega kralja, v naročje, ga poljubil in pokazal spodaj zbranemu italijanskemu ljudstvu. Mogočno so zadoneli glasovi s trga: „Živela Germanija!“ Časi se izpreminjajo!

Leto 1866. in sedaj. Zadnja naša vojna z Lahi je l. bila 1866., katero starejši ljudje še pomnijo. Takrat je naša armada proti Lahom štela 150.000 mož. Laška vojska je imela 250.000 mož. Znano je, da je takrat naša armada premagala nasprotnika na suhem in na morju. Sedaj sta obe armadi, ki si stojita nasproti veliko močnejši. Italija je mobilizirala 15. maja in spravila skupaj en milijon moštva. Ta moč se z novimi vpoklici lahko podvoji. Ugodno je za Italijo, da ima ob meji mnogo železnic in izvrstno brambo Alpincev. Naše ladje pa razdirajo te železnice.

Kam pa pošlje Italija svoje čete? Listi poročajo, da bode Italija 80.000 do 110.000 mož in nekaj brodograjskih posladov pred Dardanele, nekaj čet pojde v Črno Goro, da ojačijo črnogorsko fronto proti Dalmaciji in osvoje Kotor, in podmorske čolne počije nad vojno luko v Pulj.

Velika razstrelba v Petrogradu. Listi poročajo, da so baje revolucionarji v Petrogradu napravili razstrelbo v neki tovarni in da je ponesrečenih 1500 delavcev.

NOVIČAR.

Razglas. Glasom črnovojne novele z dne 1. maja 1915 je podaljšana črnovojna dolžnost od 18. do 50. leta. S 1. majem t. l. so stopili v črnovojno dolžnost rojstni letniki 1897 in 1865 do 1872. C. kr. domobransko ministrstvo je odredilo prebiranje črnovojnikov rojstnih letnikov 1897 in 1865 do vstevši 1872, ki se ima ob priliki prebiranja črnovojnikov letnikov 1878 do 1890 in 1892 do 1894 takoj izvršiti. Vsi v zgoraj navedenih letih rojeni, kateri bodo pri prebiranju za črnovojno službo z orožjem sposobnimi spoznani, bodo morali takoj odriniti v vojaško službovanje. Prebiranje letnikov 1897 in 1865 do 1872 se vrši za sodni okraj Škofja Loka v Škofji Loki dne 2. junija t. l., in sicer v presledkih pol ure začenši ob 8. uri zjutraj občine Škofja Loka, Stara Loka, Zmínec, Šora, Javorje, Poljane, Trata, Oselica, Železniki, Selca in Sorica; za sodna okraja Tržič in Kranj pa dne 3. junija t. l. v Kranju začenši istotako ob 8. uri zjutraj v presledkih pol ure za občine Tržič, Križe, Sv. Ana, Kovor, Sv. Katarina, Kranj, Stražišče, Hrastje, Smlednik, Voglje, Mavčiče, Predoslje, Sv. Jošt, Senčur, Naklo, Predvor, Velesovo in Cerklje. Od prebiranja oproščeni so le v pozivnem razglasu K pod točkami 1 do 4 in 6 ter 7 navedeni, dalje vsi župani in občinski svetovalci (ne pa tudi odborniki), potem vsi železniški uslužbenci, v službovanju stoječi prostovoljni strelci in konečno oni črnovojniki, ki so neobhodno potrebni v obratih za vojaške namene. Strogo se opozarja na to, da za te črnovojnike ne obstoja nikakoli zglasilna dolžnost, da bi se morali pred prebiranjem zglaševati pri županstvu, vendar pa ima vsak priti k prebiranju, sicer bode najstrožje kaznovan. Ker bo treba takoj odriniti v vojaško službovanje, je v interesu vsakega črnovojnika, da prinese seboj par močnih čevljev, potem žlico, nož in vilice ter posodo za jed, kakor tudi priporočene, (orodje za snajenje) in če mogoče tudi živila za tri dni. Za priporočene se bo dala odškodnina, ako bo uporabna za rabo v vojaški službi. To velja pa za vse črnovojnike, tudi za one, ki so bili rojeni v letih 1878 do 1890 in 1892 do 1894. Črnovojniške listine za rojstne letnike 1897 in 1865 do 1872 se bodo pri prebiranju izgotavljale. C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, dne 26. maja 1915.

Čez jedno leto. „Gorenjec“ je prinesel dne 8. maja 1914 članek „Lahi brenče“, katerega konec je sledeči: „Državna poslanca Colaiani in Barzilai sta napravila v Rimu na vseučilišču protestni shod akadmične mladine. Colaiani, ki je pred kratkim imel shod v dozdaš še avstrijskem Trstu, je v Rimu grozno hujskal zoper Avstrijo

in posebno zoper Jugoslovane. Iredentistično društvo „Trento e Trieste“ je poskrbelo, da se je plamen raznesel po vsi Italiji. Poroča se, da se vrste po vseh večjih italijanskih mestih shoč, na katerih se kliče „Abasso Austria!“ Abasso i Slavi!“ Karabinieri razganjajo demonstrante, streljajo na nje z revolverji in jim jemljejo zastave. V Rimu je bil v nevarnosti avstrijski konzulat. To je neslišana predrznost. Da so Lahi naši zavezniki le iz sebičnosti, je znano. Če pa zdaj naenkrat odlagajo prijateljsko krinko, se kaže, da nekaj iščejo. Lahje pete srbé. Naj pazijo! S srčno krvjo bomo Avstrijci in zlasti Slovenci branili naš Trst.“ — In to se sedaj uresničuje.

Mesti Trst in Gorica. V obeh mestih je razpuščen občinski svet in je postavljen cesarski komisar, ki upravlja občinske zadeve.

Goriški deželni odbor se je preselil na Dunaj z deželnim glavarjem vred. Del deželnih uradov je še ostal v Gorici.

V Stari Loki je bil 24. maja pokopan upokojeni duhovnik č. g. Franc Šolar. N v m. p.

V Ljubljani so končali šolsko leto na učiteljski, realni in na obeh ljubljanskih gimnazijah. Na učiteljski se je nastanilo ravnateljstvo državne železnice, v realni pa poštno ravnateljstvo iz Trsta.

Demonstracije v Trstu. V nedeljo zvečer, ko se je izvedelo o napovedi vojne, so nastale v Trstu velike demonstracije. Hišo, kjer je uredništvo lista „Piccolo“, par italijanskih kavarn in gledališče „Gimnastico“ so demonstranti razbili in zažgali. Gorelo je še drugo jutro. Po mestu so se izobesile zastave. Paroplovba je skoraj popolnoma ustavljena, ladje so zapustile pristanišče in mesto je precej prazno, tudi železniški promet je znatno omejen.

„Rdeča knjiga“ je izšla, v kateri Avstrija razglasa listine, ki se tičejo zveze z Italijo. Iz teh listin se jasno kaže neodkritosrčnost italijanske politike. Po eni strani govori Italija o zvezi in prijateljstvu, po drugi strani si pa pridržuje prostost, za svoj sebični nastop. V šopku cvetic je skrito bodalo. Za zgled naj navedemo odgovor italijanskega kralja, ko mu je bil naš cesar naznanil, da je odredil splošno mobilizacijo, ker se Rusija vmešava v avstrijsko-srbski spor. Odgovor Viktorja Emanuela v tem odločilnem trenutku se glasi: „Prejel sem telegram Vašega Velikanstva. Ni mi treba zagotavljati, da bo Italija, ker je vse mogoče storila za ohranjanje miru, in ki bo storila vse, kar bo le mogla, da pripomore zopet k miru, proti svojima zaveznicama ohranila pristržno prijateljsko obnašanje, primerno trovezni pogodbi, svojim odkritosrčnim čvstvovom in velikim interesom, katere mora varovati.“ — Čudno je, da naši diplomati italijanskih fraz niso znali prej brati.

Razglas. Poizvedelo se je, da veliko ljudi drži drobiž nazaj, izkazalo se je ponekod celo, da imajo ljudje velike zaloge drobiža skrite, in sicer do več tisoč kron. Tako brezpametno postopanje je brez vsake koristi in se ž njimi le škoduje prometu in promet otežkoča. Prebivalstvo se z ozirom na to pozivlje vsako neprimerno pridrževanje drobiža v lastnem interesu kdekakega in hitrega prometa opustiti. — C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, dne 26. maja 1915.

Razglas. Prebivalstvo se opozarja na ukaz vsega ministrstva z dne 20. maja 1915 drž. zak. št. 132 o posestvu orožja, municijskih stvari in raznesilnih tvarin ter o prometu z istimi ter na razglas c. kr. deželnega predsednika z dne 23. maja 1915, s katerim se določuje rok na oddajo raznesil (raznesljivih tvarin) ki so predmet državnega monopola ter so podvržena § 1 zakona z dne 27. maja 1885 drž. zak. št. 134. Te tvarine je v teku treh dni oddati okrajnemu glavarstvu. Ker je transport po železnici iz vojaških ozirov izključen, pripeljati je strelivo v Kranj na vozovih. Neopazovanje te naredbe podvrženo je strogi kazni. C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, 26. maja 1915.

Vojaške narodne pesmi. (Anton Kosi.) Posebne zbirke vojaških pesmi Slovenci do sedaj še nismo imeli, zakaj ni se čutila njih potreba. A ker se je v poslednjem času zlasti iz učiteljskih krogov začelo povpraševati po taki pesmarici, je temu nedostatku odpomogel šolski ravnatelj Ant. Kosi, ki se že dokaj let sem bavi z nabiranjem narodnih pesmi. Nova zbirka nosi naslov „Vojaške narodne pesmi“ za šolo in dom. Nabral in za dvo-oziroma triglasno petje postavil Anton Kosi. Prvi zvezek. Cena 1 K. Založila Katoliška Bukvarna. Zbirka obsega poleg „Cesarske“ še 25 samih prijetnih zares narodnih vojaških pesmic. Triglasne pesmi so vse tako stavljene, da se lahko pojo samo dvoglasno. Stavek je priprost, primeren značaju narodne pesmi. Ne dvomno bodo po tej zbirki segale naše šole, izobraževalna društva, ter sploh ljubitelji narodnega petja.

Oklic.

Naši pridni vojaki so mrzli zimski čas dobro prestali, k čemur je veliko pripomoglo od patriotičnega čuta prevzeto ljudstvo, ki je darovalo

v toliki množini razna sredstva proti mrazu. A požrtvovalnost ne sme prenehati. Sedaj, ko je prestan mraz, morala se bo dobrodelnost prilagoditi sedanjemu letnemu času in to še v večji meri. Predmeti, ki bi bili našim hrabrim vojakom dobrodošli, so sledeči: a.) Perilo in oblačila: srajce, spodnje hlače, letne nogavice, za častnike in moštvo, žepni robci, cape za noge (lahke za polletje) ščitniki za tilnik iz sivega platna, gamaše za poviti iz sivega platna, brisače. b.) Predmeti za použiti: fige v sodu, posušene češplje, rožiči v vrečah, okrepcilne vrste sladkorja (citronina kislina, Pfeffermünz bonboni i. t. d., gorčica (Senf), Mixedpickles, jesih, citronina kislina v prahu, čokolada, keksi, makaroni in druge testenine, malinovec, jabolčni in hruškin sok, plzensko pivo, vino, konjak, mineralne vode, cigare, cigarete, cigaretni tobak, in tobak za pipe, cigaretni papir in svačice (Hülsen), pipe za tobak, priprave za tlačenje cigaret. c.) Toaletne in druge potrebščine: stroji za striženje las, noži in aparati za briti, toaletno milo in milo za britje, sredstva za snajenje zob, žepni glavniki, očala proti solncu, pisalni papir, notici, svinčniki, ročni godbeni instrumenti, rabne žepne ure. d.) Čtivo: za častnike: leposlovna dela v priročni obliki, v žepni obliki; po možnosti za moštvo: lahko, in poljubni obliki pisano čtivo (pripoučki o junakih, vojni doživljaji) po možnosti v žepni obliki, v vseh deželnih jezikih. Meščani, prebivalstvo, storite vsak po svoji moči in žrtvujte na altar domovine! Vsak dar se hvaležno sprejme. Darovi naj se pošiljajo potom občinskih uradov ali pa neposredno na nabiralnico v naturalijah pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani, Simon Gregorčičeva ulica št. 20, ki bo darila takoj oddala, kamor so namenjena. C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, 22. maja 1915.

NOVEJŠE VESTI.

Dunaj, 25. maja. Na bojni črti med Senjavo in zgornjim Dnjestrom, severno od Premišlja, so naši in Nemci pod vodstvom generala Mackensena premagali Ruse, ki so hoteli osvojiti si izgubljeno ozemlje. Rusi so izgubili 350 častnikov in 25.000 vjetnikov, dalje 64 topov, med njimi 10 težkih, in 64 strojnih pušk ter 14 municijskih voz. Prišli so naši čez San vzhodno od Radimna in vzeli most pri Zagrodju ter po hudih bojih tudi kraj Sviete. Severno od Visle so naši vjeli 998 Rusov. Topniški boj za Premišelj se še ni pričel.

Dunaj, 25. maja. Na tirolski in koroški meji so prodrli v ponedeljek manjši italijanski oddelki, posebno alpinci, na avstrijska tla, kjer so zadeli na naše postojanke. Naši so jih s streljanjem prisilili, da so se vrnili. Na Tirolskem so prišli Italijani v Contadino. Na prelazu Padon, severovzhodno od Marmolatte, so Italijani zbežali pri prvih streljih naših vojakov.

Atene, 25. maja. Italijansko poslaništvo je večerj zapustilo Carigrad.

Trst, 25. maja. Pri Gorici so naši izstrelili italijansko letalo, v katerem sta bila dva častnika generalnega štaba. Padla sta na zemljo mrtva. — Neodrešenci so iz Trsta pobegnili v Italijo. — Po Rimu se je raznesla novica, da je italijansko brodograjsko premagalo avstrijske ladje. Pričele so se velike manifestacije, a naenkrat se je zvedelo, da je ta vest neresnična. Uredništvu lista „Corriere d'Italia“, ki je prineslo to novico, so pobili okna.

Dunaj, 27. maja. Cesar je podelil novo šaržo generala polkovnika nadvojvodi Evghenu.

Iz Letopisov ljubljanskih jezuitov.

Posnel Ant. Koblar. (Dalje.)

L. 1599. Ljubljanski luterani so napravili novo pokopališče ondi, kjer so imeli konjederci svojo klavnico. — Predikanti še bivajo zunaj po gradovih. Včasih se priplazijo v mesto, pridigujejo in dele zakramente. — Po noči se razlegajo po mestu zasmehujoče pesmi in zabavljiice, ki žalijo katoličane. Luterani s kamni in meči napadajo katoliške može in moré mestne stražnike. Povsod iščejo povoda, da bi se pulili; ako ga ni, ga najdejo. Hoteli so napasti kolegij, jezuite pobiti in pometati v Ljubljano, potem pa napraviti šum in ljudem reči, da so jezuiti zbežali. Sklenili so potem zažgati v hiši zraven kolegija in v občni zmešnjavi jezuite napasti. Vnelo se je res v sosedni hiši stiškega opata, a hitro so se prižgale vse luči in ogenj so pogasili. — Šestkrat so luteranski deželni stanovi v deželnem zboru odrekli pomoč zoper Turke, ako se jim ne da verska prostost. — Kostanjeviškega opata so luterani obdolžili, da je nekega plemenitega luteranca obglavil. — Novi grofi Thurni hočejo

več biti, kakor škof. — Sabina s Turjaka je bila soproga Viljema pl. Lamberg, katerega so bili Turki pred leti vjeli in odpeljali v sužnost. Njena sestra Felicita je bila najprej omožena z Adamom Bonhomom in potem z I. Lambergom, s katerim je imela sina Sebastijana. Ko je tega dečka peljala v šolo k jezuitom, je na trgu nanj planila teta Sabina, ga vtaknila v voz in odpeljala v abaški grad (Habach). Mater Sebastijanovo, ki se je bila pokatoličnila, so začeli Turjaški silno sovražiti. Herbert Turjaški je z oboroženo četo svojega sorodnika Bonhoma prišel v grad, kjer je stanovala Felicita, jo je vjel in posadil na voz nekemu kmetu, da jo je peljal na Turjak, in ondaj jo je zaprl v najstrašnejšo temnico. Od tod jo je nato prepeljal v še bolj varen grad žužemberški in se ni ustrašil celo mučenja. Noben nadvojvodin ukaz, zahtevajoč, da bi bila izpuščena, ni ničesar izdal. — V jezuitskih šolah v Ljubljani so deklamovali dečki pri predstavi na čast Kristusovemu rojstvu latinske, slovenske in nemške pesmi. Vodja šol je bil o. Nikolaj Koprivec. — Za kolegij sta dala darove baron Lanthieri in in Jurij pl. Lenkovič. — Stanovali so jezuitje, ko se je zidal kolegij, v hiši, katero so bili kupili za 2.145 gld. — Umrli so: kanonik Pavel Kočev, ki je bil velik dobrotnik jezuitov, in brata Ludovik Messer in Ivan Walz. — Šolo so morali jezuiti v začetku junija zaradi kuge zopet zapreti. Patri so bili poslani v Millstadt, tako da je ostal v Ljubljani samo še en pater in trije fratri. Kuga je strašno morila. V neki hiši, kjer so bivali podložniki jezuitov, je umrlo za kugo 12 ljudi in ostale so žive samo še 3 nadložne osebe. Kuga je divjala tudi okrog Pleterjev. Naših ljudi ondaj ni umrl za kugo nihče. — Edini pater, ki je ostal v Ljubljani, je izpovedal za velikonoč 500 ljudi. Pozneje so ljudje bolj pritiskali k izpovedi, ker je bilo sveto leto. — Mestno starejinstvo je postalo popolnoma katoliško. — Izpreobrnilo sta se to leto in prestopili v katoličanstvo: soproga Janeza Bonhoma roj. Lamberg, po materi Turjaška, in soproga Jurija Lenkoviča. Roditelja zadnje, grof Zriny in njegova soproga rojena Stubenberška, sta spreobrnenko razdedila. Mati je obljubila 1000 gld. tistemu, ki bi ji povedal, da je hči mrtva.

Nadvojvodinja Marija, ki se je vrnila iz Španije, nam je prinesla mnogo cerkvene oprave in kelihov in drugih dragocenosti. (Dalje prih.)

Ostanki žebjarstva na Kranjskem.

2. Kropa. (Dalje.)
(Priobčuje Kropar.)

Začudenje vzbuja razsežnost in mnogoličnost trgov za kropske izdelke. Odkar obstoji tu žebjarstva obrt, teži nje trgovina proti jugu in jugovzhodu. Več stoletij se je večina blaga izvažala preko Trsta in Reke v Italijo. Odtod prihaja čudno dejstvo, da ima cela vrsta žebeljev, ki so se nekdanje v največjem številu izdelovali, laška imena. Tako n. pr. canali, gondolini, terni, quaterni, cesseni (po slov. čežini), mantuani, brescionelli, pionetti, grossi, da cavallo, da basto, da tratti. Teh žebeljev Italijani gotovo niso vseh porabili doma, ampak so z njimi tudi dalje kupčevali v deželah ob Sredozemskem morju, kjer so imeli od rimskih časov skoro vso trgovino v svojih rokah. Da znajo poleg drugih dežel zlasti naše slovenske pokrajine dobro izrabljati in njih naravne darove z ogromnim dobičkom dalje prodajati, dokazuje še danes naša lesna trgovina. Ko pa je tudi Avstrija zadobila politično oblast in veljavo v Jadranskem morju ter zavzela večji del dedščine starih Benetk, je bilo omogočeno tudi kropskim trgovcem brez laških prekupcev prodajati svoje blago v obmorsko in prekmorsko tujino. Kdaj se je to zgodilo, mi ni bilo mogoče natančneje dognati; morebiti še-le v 19. stoletju. Gotovo pa je, da so tekom 19. stoletja kropski

gospodje, ko so se osvobodili trdih krempljev laških prekupcev, katere so kropski žulji redili dolgi štiri sto let, začeli naravnost trgovati z Balkanom, Grčijo in Malo Azijo, ter so ohranili stari trg na Hrvaškem in Ogrskem. Pošiljali so raznovrstne žebelje, posebno tiste vrste, ki so jih prej oddajali Italijanom (pionetti, grossi, cesseni, bartnoli i. dr.): v Bosno in Hercegovino (skoro v vse večje kraje, zlasti pa v Banjaluko), v Bolgarijo (trgoma Sofija in Ruščuk), na Rumunsko (trgoma Bukarešt, Braila, Galatz), v Srbijo (trg Belgrad), v Drač, Valono in Skader, na Grško (trgoma Patras in Atene), v Turčijo (trgoma Solun in Carigrad), v Malo Azijo (Mytilene in Smyrna). V vse te kraje n. pri je pošiljal, deloma preko grških agentov, trgovec L. B. Hafner do zadnjih let in deloma še danes pošilja, a raje proda blago drugod, če more, ker je trgovina (izvzemši Bosno in Hercegovino) v teh deželah vsled pomanjkljivega pravnega varstva zelo negotova in težkim izgubam izpostavljena. Tržili so in še tržijo Kroparji tudi z Ogrsko (trg Budimpešta prevladuje, ker ogrska vlada z železniškimi tarifi in določbami težišče trgovine z Ogrsko, in kolikormogoče tudi z Bosno in Hercegovino, tišči v Budimpešto) in s Češko (trgi Plzn, Praga, Hostomice ob Češkem Brodu — čudno, ker ima Češka svojo žebjarstvo obrt in nje izdelki vse druge po fini izdelavi prekašajo). Nekaj blaga gre tudi na Tirolsko, Koroško in Štajersko (ponajveč le „drobnina“ za nakovanje čevljev in cokel), na Hrvaško, v Slavonijo in Dalmacijo. Pokojni Jur Megušar je nekaj časa trgoval tudi z Egiptom (Aleksandrija in Kaira). Istra, Trst in Gorica, kot trgi za žebelje, so bili znani Kroparjem zlasti pred desetletji, ko so tja hodili tudi v sejme. Na Laško pa ne pošilja Kropa skoro nikakega blaga več; najboljši dokaz, da so bili nekdanji laški odjemalci le prekupci. Svoje lastne potrebščine pokrivajo zdaj Italijani deloma z lastnimi izdelki (v gornji Italiji je več železnih tvornic, ki izdelujejo tudi žebelje, kakor v Vidmu na Furlanskem, v Turinu, in menda tudi v Benetkah), deloma pa z blagom, ki ga uvažajo iz Francije, ki izdeluje žebelje v velikih množinah ter z njimi obvladuje trge ob Sredozemskem morju. V prejšnjih časih se je precej žebeljev prodalo tudi v domačih deželah, po prodajalnah, kjer so se žebelji prodajali kot špecerijsko blago, in pa po sejmih, kamor so zahajali Kroparji kot branjevci. Nekaj blaga so razpečali tudi posamezni kovači in ješarji, ki so hodili z žebelji „na rajžo“, kakor ribniški rešetarji s suho robo. Danes so se doma tržne razmere popolnoma izpremenile. Iz špecerijskih trgovin so žebelji izginili; dobe se le še v večjih trgovinah na deželi in v trgovinah z železnino, katere zalagata ljubljanska veletrgovca z železnim blagom Štupica in Verovšek, zlasti pa celjski Majdič. Tudi na sejmeh ni več videji kropskih možičkov, ki so prodajali žebelje, legli so k večnemu počitku, ne da bi jih nadomestili drugi. Le nekatere sejme na Gorenjskem še obiskuje kovač Andrej Šolar, in v Kranju je videti redno Miklavža Magušarja, ki ob semanjih dneh pred trgovino F. Pollaka prodaja svoje „tavžente“. Najmočnejši odjemalec kropskega blaga je danes država, zlasti pa Bosna in Hercegovina. V Bosni se trguje direktno s prodajalci in konsumenti žebeljev, ali pa indirektno po agentih, ki s svojimi agenturami posredujejo pri kupčiji (sprejemajo naročila in denar) proti precejšnjim odstotkom provizije. Odjemalci teh dežel so večinoma mohamedanski Hrvatje, nekaj je tudi Srbov in Judov, agenti so pa sami Judje. Največ potrebuje Bosna podkovnih žebeljev za konje, t. zv. „kamelarjev“, in pa „drobnine“ (drobnih žebeljev) za nakovanje opankov. Država (največ železniško ministrstvo in poštna ekonomija) kupuje stalno velike količine žebeljev za železniške proge in telegrafične drogeve. Kot stalen odjemalec in zanesljiv plačnik, dasi ne ravno

predober, ima velik delež pri reševanju kropskega žebjarstva država, ki tudi v drugih ozirih žebjarstvo zadruga izdatno podpira. Tudi mnogi zasebni podjetniki in družbe (železniške, premogokopne, rudarske, gozdarske, elektrotehnične, stavbinske, indr.) iz cele monarhije, zlasti pa iz alpskih dežel in iz Galicije ter Ogrske, naročajo precejšnje množine žebeljev za svojo uporabo (največ za normalno in ozkotirne železnice in visoke stavbe). Kakor vse na svetu, se tudi razmere na tržiščih in vsled tega ravnotako v obratovanju žebjarstva vedno izpreminjajo. Tudi na žebjarstvo vplivajo nove iznajdbe in — moda. Kako močno so se izpremenile razmere trga, najbolj očito kaže dejstvo, da se „kon(j)akov“ (Hufnägel), ki so jih v Kropi pred nekaj desetletji kovali na ničmanj kakor 160 panovih, ne proda niti eden več, od nekaterih vrst drobnine pa le še komaj 1 do 10 odstotkov nekdanje produkcije. V tem oziru so ročno obrt ustavili stroji (zlasti na Češkem, n. pr. tovarna za konjake v Žatcu) in moda (ljudje nosijo raje gladke čevlje), kar se bo pa najbrž po današnji vojski močno spremenilo, ker se bodo milijoni ljudi zopet naučili hoditi v kovanih čevljih in ceniti njih prednosti), ne pa tuji trgi. Ako bi ne bila začela država s svojimi naročili podpirati Kroke, bi bila žebjarstva obrt tu na pol ubita. Zda se namreč v tako veliki meri, kakor prej konjaki, izdelujejo „k'aduca“ (kladivca, po obliki, ki je kladivu slična, je posneto ime) za pritrjevanje železniških tračnic. V vseh deželah monarhije, od Galicije do Hercegovine, od Bukovine do Tirolskega, večje oko opazi na zunanji strani tračnic železniških prog kropska kladivca, zabita v tramove (švelarje).

Prihodnji ponedeljek ob 1. uri popoldne bo

prodaja mrve

na Farovski Loki pri Kranju.

Pritlično stanovanje

soba, kuhinja in shramba **se odda.**

Naslov pove uprava tega lista.

Zobozdravniški in zobotehniški atelje

Dr. Edv. Globočnik, okrožni zdravnik in zobozdravnik, in Fr. Holzhaecker, konc. zobotehnik

V KRANJU

v Hlebševi hiši, nasproti rotovža, je slavnemu občinstvu vsak delavni dan od 8. ure zjutraj do 5. ure popoldne na razpolago.

Dr. Globočnik ni k vojakom poklican in zdravi nadalje. 16 52—34

Umetni zobje!

Ne da bi se izruvale zobne korenine, se ustavljajo

amerikanski umetni zobje

posamezno ali celo zobovje, kakor se tudi

plombirajo zobje

21

vsak dan od 8. ure dopoldne do 6. ure zvečer v konc. zobotehničnem ateljeju

O. Seydl, Ljubljana.

Stritarjeva ulica št. 7.

**Čisto novo
in moderno**

**blago za ženske in moške
obleke radi prevelikega
nakupa in velike zaloge
prodajam**

po lastni ceni

**IVAN SAVNIK
Kranj, pri Besenčanu.**